

Foto: Jonas Ekströmer

Den gamla grundlagen räcker inte för att hålla ihop det nya Sverige – även icke-svenskar åtnjuter mänskliga rättigheter. På bilden Abdirisak Aden, som 2001 fick sina tillgångar frysta på grund av terroristsanktioner. Till höger advokat Leif Silbersky.

Lag skall med språk byggas

Höga ambitioner låg bakom initiativet till en ny svensk grundlag, men utredningens förslag är en kompromiss med ett tilltal som inte lär få några medborgarhjärtan att slå snabbare, skriver Maciej Zaremba.

Fakta

- [Grundlagsreformen](#)

Varje medborgare är skyddad mot kroppsstraff, står det i grundlagen. Varje medborgare. Så vad gäller för icke-medborgare? Är det fritt fram för polisen att prygla turister? Faktiskt inte. Sjutton paragrafer senare kommer grundlagen på bättre tankar och meddelar att även icke-svenskar åtnjuter mänskliga rättigheter.

SÅ ÄR VÅR grundlag skriven. Frukten av ett otal kompromisser mellan 60-talets teknokratiska politiker, därefter korrigerad många gånger, är den ett lapptäcke av högt och lågt, viktigt och oviktigt om vartannat. Den är svår att begripa och oskön att läsa.

Det var bland annat detta som grundlagsutredningen skulle ändra på. Regeringsformen, som i decennier levtt ett så undanskymt liv att den inte ens stod med i den första lagbok jag skaffade (1969), skulle lyftas fram som samlande symbol för det nya Sverige, som ju inte längre kan hålla ihop sin medborgarmoral med gemensam etnicitet, historia eller religion. En annan ambition var att göra demokratin litet mera levande och rättstaten en aning säkrare. Där fanns idéer om friare personval, flera valtillfällen (skilda valdagar för riksdag och kommun) och starkare garantier för domstolars självständighet.

Hur det gick? Den som hoppades på en text som kunde få medborgarhjärtan att slå snabbare lär bli besviken. Utredningen har förvisso rensat ut en hel del klumpigheter och bringat mer logik i strukturen. Men fortfarande ligger tilltalet på dessa tjugo Sveriges viktigaste boksidor närmare en bruksanvisning än ett manifest:

"INGEN FÅR DÖMAS till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks." "Brottspåföljd", hur ligger det i munnen? Också "belagd" är en glosa ur maktens jargong. När man lika gärna kunde ha skrivit: "Ingen får betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes."

Så står det i Finlands alldeles nya grundlag (1999), som föredrar konkretion: "Ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund." En motsvarande svensk artikel staplar abstraktioner: "Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden."

Under ett seminarium hos Rättsfonden i förra veckan medgav utredarna att den finska stilen var mer tilltalande och att man rentav sneglat på den. Dessvärre visade sig dess sträva enkelhet inte kompatibel med "svensk rättstradition". Som är svag för detaljregleringar, sades det, och då blir det per automatik tekniskt och mångordigt. Men vår tradition sträcker sig väl längre än till 40-talet? Är det inte just ett äldre *svenskt* lagspråk som Finland så stiltigt förnygrat? "Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, wrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfwa eller förderfwa låta til lif, ära, personlig frihet och wälfärd, utan han lagligen förwunnen och dömd är " stod det i vår grundlag mellan 1809 och 1974.

Jag noterar att grundlagsutredningen varken haft rättshistoriker eller författare i sina led. Ganska märkligt när man tänker efter. Det går väl knappast att åstadkomma ett högstämt dokument som binder samman folkslag och generationer utan hjälp av berättarna.

HÄR MÅSTE SÄGAS att den sortens klander blir aningen orättvist eftersom utredarna inte haft ambitionen att åstadkomma det yppersta utan endast det gångbara. Det vill säga ett förslag som inte skall väcka debatt utan jämka samman partiernas taktiska önskemål och ideologiska låsningar. I ett land där den konstitutionella debatten ligger i respiratorn är det kanske det mest praktiska.

Ur ett sådant perspektiv är utredningen ett framsteg. Går förslaget igenom blir rättsstaten starkare och mer respektabel. Grundlagen får större tyngd genom att svenska domstolar får rätt att pröva huruvida lagar och bestämmelser stämmer med grundlagen (hittills har denna kontroll ägt rum i Strasbourg), genom att domstolarnas självständighet markeras ordentligt samtidigt som tillsättningen av domare avpolitiserar. Grundlagsförslaget slopar nämligen den unika svenska ordning som ger regeringen rätt att tillsätta höga domare på fri hand, utan tillstymmelse till insyn och kontroll.

Säkert är det också ett framsteg att procentspärren för personval sänks från åtta till fem procent. En framkämpad kompromiss, förstär man, eftersom det största partiet ogillar personval. De undergräver partisammanhållningen, menar socialdemokraterna. Det är säkert en riktig bedömning. Och samtidigt ett tydligt bevis på att partiernas intressen inte alltid är demokratins. Var det inte partidisciplinen i FRA-frågan som var fjorårets parlamentariska skandal?

Vad skall vi med alla dessa riksdagsmän till, kunde medborgaren undra, när de lyder sin ordförande hellre än sin övertygelse. De som den gången räddade riksdagens anseende (och vår integritet) var mycket riktigt de få ledamöterna med personröster i ryggen.

DET ÄR OBEGRIPLIGT att utredningen inte dragit den enda rimliga lärdomen av denna kris och enats om en *radikal* sänkning av procentspärren. Vilket leder mig till slutsatsen att nästa grundlagsutredning (som lär komma snart) inte bör vara parlamentarisk. Visst är det fint med konsensus i kommittéer, men partiförhandlingar får inte ersätta medborgardebatten. Det är dessutom troligt att de medborgare som brinner för frågan inte är med i något parti, eftersom dessa så sällan brytt sig om grundlagarna.

Så låt oss om sisådär sex år få fram ett helgjutet förslag att omvandla regeringsformen från ett administrativt stycke till en fyr som lyser upp mörkret. En författare med Willy Kyrklunds språkkänsla är mitt förslag på stilexpert.

Sedan får debatten komma, och motförslagen, och remisserna och kompromisserna. I den ordningen.

Maciej Zaremba